

**O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi
Buxoro davlat universiteti
“Yashil iqtisodiyot va agrobiznes” kafedrası**

**“O‘ZBEKISTONDA BARQAROR RIVOJLANISH
MAQSADLARIGA ERISHISH VA YASHIL IQTISODIYOTNI
RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLI YO‘NALISHLARI”**

**Xalqaro miqyosidagi ilmiy-amaliy anjuman
materiallari**

2025 yil, 14-15 aprel

1

Buxoro – 2025

MUNDARIJA

I SHO‘BA. Barqaror rivojlanishning xalqaro va milliy maqsadlariga erishishning amaliyoti va istiqbol yo‘nalishlari.....	3
Xamidov Obidjon Xafizovich. MILLIY IQTISODIYOTDA YASHIL YONDASHUV: BARQAROR TARAQQIYOT YO‘LIDA.....	3
B.Ruzmetov, Baxtiyarov Shohzod. MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI ASOSIDA KOMPLEKS RIVOJLANTIRISH USTUVOR YO‘NALISHLARI.....	8
Navruz-Zoda Baxtiyor Negmatovich. IQTISODIYOTNING “YASHIL RIVOJLANISH” MODEL: YARATISH BOSQICHLARI VA ORGANIK TUZILISHI.....	13
Abdulloyev Asliddin Junaydulloyevich. IQTISODIY BARQAROR RIVOJLANISH VA "YASHIL IQTISODIYOT".....	20
Salayev San‘atbek Komilovich, Vaisov Dilshod Ibodullayevich. TIBBIY XIZMATLAR KO‘RSATUVCHI KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI.....	22
Ахмедов Турсун Мухитович, Абдуганиева Юлдуз Тоштемировна. ВЛИЯНИЕ ДОСТИЖЕНИЙ ЦЕЛЕЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ НА ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	31
Abdulloyev Asliddin Junaydulloyevich, Hasanov Akbar Abduqodirovich. A METHOD FOR EVALUATING GROWTH IN A GREEN ECONOMY CONSIDERING LIMITED RESOURCES AND ENVIRONMENTAL IMPACT.....	37
Kurpayanidi, Konstantin Ivanovich, Muzaffarova Shohzodaxon Jamshidovna. THE ROLE OF THE GREEN ECONOMY IN THE TRANSITION TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND ITS IMPACT ON SOCIO-ECONOMIC GROWTH.....	41
Li Honglei. Narzullaeva Gulchehra Salimovna. PROMOTING CONFUCIANISM AND MODERN CORPORATE MANAGEMENT BASED ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS IN UZBEKISTAN.....	44
Muratova Shohista Nimatullayevna, BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARIGA ERISHISHDA TOVARLAR “YASHIL” EKSPORTINING ISTIQBOLLARI.....	49
Yavmutov Dilshod Shoyimardonkulovich, Muxitdinova Lobar Solixovna. INNOVATION TRANSFORMATSIYALAR SHAROITIDA MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH.....	54
Abdulloyev Asliddin Junaydulloyevich. Barqaror rivojlanish faoliyatini ta’minlashda sug‘urta tizimiga ilmiy yondashuvlar va uning o‘ziga xos xususiyatlari.....	63
Асланова Дильбар Хасановна, А.Б.Усманова. УЗБЕКИСТАН И ЕГО РОЛЬ В ОРГАНИЗАЦИИ ТЮРКСКИХ ГОСУДАРСТВ (ОТГ).....	70
Маматов Бахадир Сафаралиевич. ЎЗБЕКИСТОНДА БАРҚАРОР РИВОЖЛАНИШ МАҚСАДЛАРИГА ЭРИШИШДА ИЖТИМОЙ ҲИМОЯ ТИЗИМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	73
Тошматов Шухрат Амонович, Шарипова Нилуфар Хикматуллаевна. ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ МОЛИЯВИЙ БАРҚАРОРЛИГИНИ МУСТАҲКАМЛАШДА ЯШИЛ БАНКИНГНИНГ ЗАРУРИЯТИ.....	82
Raxmatulla Ergashev. XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISH IMKONIYATLARI.....	86
Е.В. Ломоносова, В.В. Бирюков. О НЕОБХОДИМОСТИ ВНЕДРЕНИЯ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.....	96
Сыров В.Н, Пулатова Л.Т, Камалов Отабек Анварович. ПОВЫШЕНИЕ АДАПТАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА ОРГАНИЗМА НА ОСНОВЕ АНТИТОКСИЧЕСКОГО ДЕЙСТВИЯ ЭКСУМИДА.....	101
Fayzullayev Dilshod Saydullo o‘g‘li. "Yashil iqtisodiyot: mohiyati, tamoyillari va istiqbollari".....	108

Xalikchayeva Sadokat Ilxomjonovna. BARQAROR RIVOJLANISHNING XALQARO VA MILLIY MAQSADLARIGA ERISHISH AMALIYOTIDA SOLIQ BAZASINI ANIQLASH METODOLOGIYASINING IQTISODIY AHAMIYATI.....	113
Baranov Alexander Sergeevich, Baranova So Alexandrovna. THE SPECIFIC ASPECTS OF THE CIS COUNTRIES INVOLVEMENT IN UNESCO'S WORLD HERITAGE PROTECTION INITIATIVES: RELEVANCE TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT.....	118
Muxtarov Utkirjon Mutalibjanovich. ISHSIZLIK MUAMMOSI VA UNI BARTARAF ETISH – BARQAROR RIVOJLANISHNING MUXIM OMILI.....	127
Rahimova Mohigul Isroiljanovna. XALQARO TAJRIBALAR ASOSIDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH STRATEGIYALARI.....	135
Xodjayev Anvar Rasulovich. BARQAROR RIVOJLANISHDA FRANCHAYZING INNOVATION BIZNES MODELLAR ORQALI XALQARO VA MILLIY MAQSADLARGA ERISHISH.....	138
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich. O'ZBEKISTONDA BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARIGA ERISHISH VA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING BARQARORLIK REYTINGI ROLI.....	142
Burxonov Sardorjon Nasulloevich. THE IMPORTANCE OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN THE GLOBAL INTEGRATION OF INDUSTRIAL ENTERPRISES.....	148
Qilichov Muhriddin. YASHIL IQTISODIYOT KONTEKSTIDA MADANIY MEROS: ILMIY TENDENSIYALAR VA TAHLIL.....	155
Razzaqov Muhammadqodir Baxtiyorjon o'g'li, M-A.H. Eshonov. HEALTHY COMPETITION IN THE NATIONAL ECONOMY IS THE DRIVING FORCE OF PROGRESS.....	161
Eshonov Muhammad Ayyub Xoshimjon o'g'li, A'zamov Afzalbek Yorqinjon o'g'li. Zamonaviy kasblarning O'zbekistonda ishsizlikni kamaytirishga ta'siri: joriy tashabbuslar va xalqaro tajribalar.....	165
Igamova Shaxinya Zikrilloevna. Understanding the Impact of Environmental Regulations on Green Technology Innovation Efficiency in the Construction Industry.....	168
Qiriyigitov Xurshid Batirovich, Nomozova Yulduz Sherali qizi. BARQAROR TARAQQIYOT YO'LIDA YASHIL IQTISODIYOT: O'ZBEKISTON RIVOJLANISHI VA ISTIQBOLLAR...	175
Qodirov Baxodir Tursunovich, Razzaqov Muhammad Qodir Baxtiyorjon o'gli. THE IMPORTANCE OF THE GREEN ECONOMY IN 2025: ANALYSIS AND PROSPECTS.....	177
Qudratov Alisher Alijanovich, Usanova Sarvinoz Rashid qizi. HUDUDLARNI SANOATLASHTIRISH VA INNOVATION HUDUDGA AYLANTIRISH ISTIQBOLLARI: XALQARO TAJRIBA, MUAMMO VA YECHIMLAR.....	180
Boltayev Shavkat Sharipovich, Eshbekov Murodjon Uktamovich. 2030 Barqaror rivojlanish kun tartibi doirasida O'zbekistonning strategik yo'nalishlari.....	182
Turdiyeva Muqaddas Umarovna. Sanoat korxonalarida innovatsion texnologiyalarni qo'llash orqali samaradorlikka erishish yo'llari.....	185
Yuldasheva To'tixon Yakubovna, Turgunova Gulxumor Baxtiyor qizi. GENDER STEREOTIPLARINI BARTARAF ETISH.....	190
Abdullayeva Nilufar Maxamadjanovna. O'ZBEKISTONDA INNOVATION TA'LIM METODLARI VA ZAMONAVIY PEDAGOGIK YONDASHUVLAR INTEGRATSIYASI.....	194
Умурзакова Мўтабархон Нодир кизи. Хитой соғлиқни сақлаш тизимида тиббий суғуртанинг аҳамияти.....	200
Yembergenova Aynur Aidosbaevna. Implementation of green economy mechanisms in diversification of construction industry enterprises.....	203
Z.A. Arynova. Development of the Rural Labor Market in the Context of Achieving National Sustainable Development Goals.....	208
Гафуров Бунёд Бахтиярович. ХУДУДЛАРДА КИЧИК САОАТ ЗОНАЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ТУРКИЯ ТАЖРИБАСИ ОРҚАЛИ ТАДБИРКОРЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИМКОНИАТЛАРИ.....	215

Giyazova Nozima Bayazovna, Bahronov Shaxriyor Shukrulloevich. O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH.....	220
Giyazova Nozima Bayazovna, Muxamedova Sevara Azamatovna. RAQAMLI IQTISODIYOT VA XALQARO BOZOR MUNOSABATLARINING YANGI PARADIGMALARI.....	226
З.М. Магруппова, Толеутаев Тимур Аргынович. Обеспечение качества жизни через управляемую урбанизацию в условиях устойчивого развития.....	232
Лямкина Виктория Александровна. Стратегическое управление вузом 3.0: фокус на экологическую устойчивость и зеленую трансформацию.....	238
Мурод Максудович Паязов. Ўзбекистон баркарор ривожланишнинг халқаро ва миллий мақсадларга эришида халқаро ҳамжамиятнинг диққат марказида.....	241
Саматова Эльвира Эскендеровна, Козленко Алла Васильевна, Рузиева Севарахон Умаровна, Толонова Айзатгул Каныбековна, Авазов Ооматбек Алтынбекович. ПЕРСПЕКТИВЫ ДОСТИЖЕНИЯ ЦЕЛЕЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ - СПРАВЕДЛИВОЕ КАЧЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ВОЗМОЖНОСТЬ ОБУЧЕНИЯ НА ПРОТЯЖЕНИИ ВСЕЙ ЖИЗНИ ДЛЯ ВСЕХ.....	244
Шоахмедов Шохрух Шорахимович. Оценка устойчивого развития сельских территорий путем социологических обследований.....	250
Шоахмедов Шохрух Шорахимович. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ УЗБЕКИСТАНА.....	253
Якубов Нурбек Алишерович, Жамолов Мирзабек Миржалил угли. ПРАКТИКА И РЕКОМЕНДАЦИИ ПО РАЗВИТИЮ АГРОТУРИЗМА С ЦЕЛЬЮ ИХ АДАПТАЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	257
Abdumutalibov Islombek. Mamlakatning xalqaro va milliy maqsadlariga erishishda innovatsion menejmentning roli.....	264
Abdusoatova Marjona Xayrulla qiz. BARQAROR RIVOJLANISHNING XALQARO VA MILLIY MAQSADLARIGA ERISHISHNING AMALIYOTI VA ISTIQBOL YO'LLARI.....	268
Akramboyev Azizbek Rustamjon o'g'li. KORXONALARNING INNOVATSION FAOLIYATINI BOSHQARISH TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING HOZIRGI HOLATINI TAHLIL QILISH.....	271
Azimov Olimjon Orifovich. HUDUDLARNING BARQAROR RIVOJLANISHI VA INVESTITSION JOZIBADORLIKNI OSHIRISHDA "YASHIL" IQTISODIYOT MODELINING AHAMIYATI.....	272
Azimova Maxfuza Rashidovna. FORMATION OF THE LABOR POTENTIAL OF RURAL TERRITORIES AND WAYS OF ITS EFFECTIVE USE.....	280
Azimova Maxfuza Rashidovna, Ubaytova Mohitabon O'zbekistonda yashil infratuzilma xizmatlari ko'rsatishning samaradorligini oshirish yo'llari va xorij tajribasi.....	284
Bekzod Sherzodovich Sharipov. Barqaror rivojlanishning milliy maqsadlari: Buxoro viloyatida inklyuziv turizm infratuzilmasining moddiy-texnik bazasini yaxshilashga qaratilgan chora-tadbirlar natijadorligining umumiy tahlili.....	289
Boltayeva Mohichehra Sharipovna, Eshbekov Murodjon Uktamovich. Ways to utilize risk management opportunities in the Green Economy.....	297
Dadabayeva Mamlakat Uralovna. Yashil iqtisodiyotga o'tish bosqichlari.....	301
Istamkhujia Olimovich Davronov. SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF COMPETITIVENESS OF HOTEL SERVICES (ON THE EXAMPLE OF BUKHARA REGION).....	305
Dehkanova Nargiza Sharifovna. PROSPECTS FOR DEVELOPING GREEN ECONOMY FOR SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH.....	309
Djonizaqov Ulug'bek Abdug'aniyevich. O'ZBEKISTON SHAROITIDA IQLIM O'ZGARISHI: TAHDID, TA'SIR VA MATEMATIK TAHLIL.....	312
Mahmatrayimov Shahzod. MINTAQA IQTISODIY TIZIMINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH OMILLARI.....	316

Djurayeva Iroda Bahrom qizi. Maxsus iqtisodiy zonalar investitsion faolligi doirasida munosib ish o'rinlari va iqtisodiy o'sishni ta'minlash.....	320
Razzaqov Muhammadqodir, M-A.H. Eshonov. THE ROLE OF FOREIGN INVESTMENTS IN THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY.....	323
Raupov Gayrat Soyibovich. Buxoro viloyatini barqaror rivojlantirishda madaniy meros obyektlaridan turistik xizmatlarni diversifikatsiya qilish uchun foydalanishning istiqbolli yo'nalishlari.....	327
Inamov Farxodjon. Mintaqada investitsiya faoliyatini faollashtirishning konseptual tamoyillari.....	337
Khalimova Nigina Jafarbekovna, Likov Samuil, Xoshimov Faroxiddin, Aliuseynov Imron. PROMISING DIRECTIONS FOR ACHIEVING SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS AND DEVELOPING A GREEN ECONOMY IN UZBEKISTAN.....	341
Kholikova Rukhsora Sanjarovna. TRENDS IN THE DEVELOPMENT AND PROVISION OF GREEN SECURITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.....	345
Khurramov O.K., Shukhratova M. J. THE ROLE AND IMPORTANCE OF SOCIAL MEDIA IN DEVELOPING SUSTAINABLE TOURISM.....	351
Kuvandikov Aziz Ravshanovich, Perspectives of sustainable developing of Kagan region as tourism destination based on MICE tourism.....	358
Magzumova Lazzat, Bulakbay Zh. Content and regulatory framework for the formation of a green financial system in the republic of Kazakhstan.....	365
Majidov Yaxyobek Xalimjon o'g'li. Avtomobil yo'llarining xizmat muddatini uzaytirish: muammolar va innovatsiyalar.....	368
Azimova Maxfuza Rashidovna. THE ROLE OF INFRASTRUCTURE IN THE MODERN WORLD AND FUTURE TRENDS.....	370
Maxkamova Sayyora Shokirovna. YASHIL INNOVATSIYALAR TUSHUNCHASIGA BAG'ISHLANGAN ILMIY QARASHLARNING RIVOJLANISH EVOLYUTSIYASI.....	374
Musayev Malikjon Karomatovich. "YASHIL" ZIYORAT TURIZMI TUSHUNCHASI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	378
Мусаева Жамила Кароматовна. НЕОБХОДИМОСТЬ УПРАВЛЕНИЯ ОСНОВНЫМИ АКТИВАМИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В ДОСТИЖЕНИИ ЦЕЛЕЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ.....	381
San'atbek Muzaffarov, IJTIMOIIY VOLONTYORLIK - BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARIGA ERISHDA MUNOSIB YECHIM.....	391
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna. O'zbekistonning barqaror rivojlanishiga erishish yo'llari.....	399
Narzullayev Shodiyor Eshpulatovich. BARQAROR RIVOJLANISHDA YOSHLARNI INKUBATOR ORQALI TADBIRKORLIKKA UNDASH.....	401
Paluanov Salamatbay Amangeldievich. TRANSPORT-LOGISTIKA XIZMATLARI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHNI OPTIMALLASHTIRISH XALQARO VA MILLIY MAQSADLARIGA ERISHISHNING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI.....	405
Qodirova Gulufar Nizomiddin qizi. THE IMPACT AND PROSPECTS OF GREEN FINANCING FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN.....	408
Qosimova Hilola Jamshedovna. "Theoretical Frameworks and Influencing Factors for Sustainable Economic Growth".....	411
Raximova Dilorom Sulaymonovna. UMUMIY OVQATLANISH XIZMATLARI BOZORINING YASHIL RIVOJLANTIRISH MEXANIZMI.....	416
Savrieva Madina Hakimovna. MINTAQA IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA YUQORI SALOHIIYATGA EGA YIRIK SANOAT KORXONALARINI O'RNINI BAHOLASH USULLARINING XORIJIY TAJRIBASI: KRUGMAN KONSENTRATSIYA INDEKSI, HERFINDAL-HIRSHMAN INDEKSI.....	421
Tajiddinov Jamshiddin Shamsutdinovich. BARQAROR RIVOJLANISHDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI KREDITLASH TIZIMI.....	428

Tashpulatov Sadridin Sayfulloyevich. SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT PRACTICES: REGIONAL PERSPECTIVES.....	432
To'rayev Shohrux KORXONA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHNING YASHIL MEXANIZMI.....	437
Turayeva Irodaxon Lochinbek qizi. SUN'İY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARIGA ERISHISH: XALQARO VA MILLIY AMALIYOTLAR HAMDA ISTIQBOLLI YO'NALISHLAR.....	440
Xolmo'minov Xumoyun Odil o'g'li. Milliy iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishning xalqaro va milliy maqsadlariga erishishda logistik xizmatlarni takomillashtirish yo'nalishlari.....	446
Yoriyeva Dilafo'z Oltinova. Buxoro viloyatini barqaror rivojlantirishda xizmat ko'rsatish korxonalarini tashkil qilish va raqobatbardoshligini oshirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	449
Ғафуров Олимжон Ғолиб ўғли. VALYUTA SIYOSATI USULLARI VA QARAMA-QARSHILIKLARI.....	456
Даврон Кесимов. ХУСУСИЙ ТИББИЁТНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ВА АҲАМИЯТИ.....	460
Qudratov Alisher Alijanovich, Bo'riboyev Qobil G'ayrat o'g'li. Korxonalarda texnologik jarayonlarni modernizatsiyalash hisobidan mahsulot tannarxini pasaytirishning moliyaviy masalalari.....	465
Зафар Мирзаев. Саноат корхоналарида иктисодий ўсишни таъминлаш.....	467
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Nuriddinova Gulsanam Bahridin qizi. O'zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadida kichik va o'rta biznes subyektlarini davlat tomonidan qo'llab quvvatlashga zamonaviy yondashuvlar.....	470
Ходжаева Дилбар Хуршидовна, КОНЦЕПЦИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ: ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ.....	475
Abdulatifkhon Jamshidkhon ugli Anvarkhonov. UZBEKISTAN'S PLACE IN THE INTERNATIONAL SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS RATING AND WAYS TO IMPROVE IT	478
Malikova Shoiray Baxtiyorovna XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI MODERNIZATSIYA QILISH VA BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSIYA SIYOSATI VA JALB QILISH MEXANIZMLARINING TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	484
Anvarova Zarrina Saidovna, Mamlakatimiz qishloq xo'jaligida sug'urta tizimiga innovatsion yondashuv.....	489
Xudoyqulov Husen Ahadovich, BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARI VA ULARNING RAQOBATBARDOSHLIK DARAJASI YO'NALISHLARI.....	492
Il sho'ba. Ekologiya va biologik xilma-xillikni asrashning ustuvor yo'nalsilari.....	498
Hamrayev Diyorjon Xonnazar o'g'li, Esanov Husniddin Qurbonovich. OQTOG' BOTANIK GEOGRAFIK RAYONI FLORASIDAGI YUKSAK O'SIMLIK LARINING O'RGANILGANLIK HOLATI.....	498
Qoriyev Mirzoxid Rustamjonovich, Solijonova Marhabxon Sanjarbek qizi. ANTROPOGEN OMILLAR TA'SIRIDA YER YUZASIDAN BUTUNLAY YO'Q BO'LIB KETGAN QUSH TURLARI.....	501
Saydaliyev Ismoiljon Nurmatovich. EKOLOGIK MUVOZANATNI SAQLASHDA TRANSPORT VOSITALARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	507
Allamurotov Akmal Lola o'g'li, Abduraimov Ozodbek Sultankulovich, Maxmudov Azizbek Valijonovich, Mavlanov Bekzod Jo'rabekovich. FERULA VARIA (SCHRENK) TRAUTV. NING GULLASH BIOLOGIYASI VA URUG' MAHSULDORLIGI.....	510
E.E.Isomov1, G.R.Djumayeva1, J.N.Mahammadiyev. ARTISHOK NAVLARINING O'SISH SHAROITIGA KO'RA QIYOSIY TAHLILI (ONTOGENEZ).....	514
Kadirova Maraljan Matyakubovna, Xikmatilloev Mirjon Xamidjonovich. OB-HAVO IFLOSLANISHINING ATROF – MUHITGA TA'SIRI.....	521
Masharipov Adamboy Atanazarovich, Atanazarov Suxrob Kadamovich. ATROF MUHIT MUHOFAZASIDA EKOLOGIK MONITORINGNI AHAMIYATI.....	527

Masharipov Adamboy Atanazarovich, Yusupov Zafar Ergash o'g'li. BIOLOGIK XILMA-XILLIK INDEKSI YORDAMIDA O'SIMLIKLAR VA HAYVONOT DUNYOSINING HOLATINI BAHOLASH.....	530
Qozoqov Najmiddin Isomiddinovich. Cho'l yaylovlar ixtisoslashuvini global iqlim o'zgarishi sharoitlariga moslashtirishning iqtisodiy jihatlari.....	535
Masharipov Adamboy Atanazarovich, Omonboyeva Maftuna. EKOLOGIK XAVFSIZLIK VA SUV RESURLARINING AHAMIYATI: AGROSANOAT MAJMUASIDA SUVNI TEJASHGA QARATILGAN INNOVATSION YONDASHUVLAR.....	540
Ramazonov Baxtiyor Ramazonovich. ATROF –MUHITNI MUHOFAZA QILISH VA BIOXILMA-XILLIKNI ASRASH INSONIYAT OLDIDA TURGAN ENG DOLZARB MUAMMO.....	553
Tursunov Jaxongir Isroilovich, Jo'rayeva Mashxuraxon Hikmatillo qizi. Murodov Sirojiddin Ahmatovich. O'ZBEKISTON CHO'L HUDUDIDA YOVVOYI HOLDA O'SADIGAN CISTANCHE MONGOLICA O'SIMLIGINING BIOLOGIK FAOL BIRIKMALAR TARKIBI VA MIQDORIY TAHLILI VA UNDAN OQILONA FOYDALANISH.....	560
Orzimatov Jahongir Tajaliyevich, Umurqulov Shahzodbek Xamdamjon o'g'li. HYDRAULIC PARAMETERS OF VERTICAL SEWER PIPES.....	565
Boyatova Guzaxon Ibrohimovna, Yuldashev Xusanboy Ergashali o'g'li, Yusupov Ziyoviddin Olimjon o'g'li. Effective DNA extraction technique for Helichrysum species.....	568
Кирйигитов Х.Б. Халкузиева М. А, БИОЛОГИК ХИЛМА-ХИЛЛИКНИ ТАЪМИНЛАШДА FERULA TADSHIKORUM PIMENOV НИ ЕТИШТИРИШНИНГ ИСТИҚБОЛЛАРИ.....	571
Эшонов Муҳаммад Айюб Хошимжон ўғли. АТРОФ-МУҲИТНИ АСРАШДА РАҒБАТЛАНТИРУВЧИ ИМТИЁЗЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	572
Bobomurodov Qayimjon Xomidovich, The impact of the green economy on the construction materials industry.....	577
Anvarova Orzigul Anvar qizi. O'RTA ZARAFSHON BOTANIK-GEOGRAFIK RAYONINI TO'R TIZIMLI XARITALASH VA KUTILAYOTGAN NATIJALAR.....	582
Abdusamadova Zarina Shobiddin qizi ATROF-MUHITNI OQILONA BOSHQARISHDA YER SERVITUTINING TUTGAN O'RNI VA QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH.....	586
Nasimov Dilshodbek Hotam o'gli .O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA YASHIL TEXNOLOGIYALAR VA EKOLOGIK MUAMMOLARNI HAL ETISH YO'LLARI.....	591
Atajanova Araztaj Magsat Qizi. O'zbekistonda bioxilma-xillikni saqlash, maqsad va vazifalari.....	595
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li. Abdurahmonova Dilafr'o'z. QISHLOQ XO'JALIGIDA EKOLOGIK BARQARORLIK: ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH VA OQILONA BOSHQARISH STRATEGIYALARI.....	597
Jo'rayeva Shahzoda Bobur qizi. BIOLOGIK XILMA-XILLIK VA UNING BARQAROR OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI YARATISHDAGI TURGAN O'RNI.....	600
Karimov Baxtiyor Qurbon o'g'li SHIMOLIY TURKISTON BOTANIK-GEOGRAFIK RAYONIDA OLIB BORILGAN TADQIQOTLAR VA KUTILAYOTGAN NATIJALAR.....	603
Masharipov Adamboy Atanazarovich, Atanazarov Suxrob Kadamovich. ATROF MUHIT MUHOFAZASIDA EKOLOGIK MONITORINGNI AHAMIYATI.....	609
Muhammadov Fazliddin Faxriddin o'g'li, TABIATNI MUHOFAZA QILISHNING HUQUQIY VA IJTIMOIIY JIHLTLARI.....	612
Qurbonova Nafisa Shavkat qizi. EKOLOGIK MUAMMOLAR OMMAVIIY AXBOROT VOSITALARIDA YORITILISHINING DOLZARBLIGI.....	615
Sadinova Maksuda Azamjonovna. DEVELOPING ECOTOURISM IN SAMARKAND UNDER THE CONDITIONS OF A GREEN ECONOMY.....	618

Soatov Anvar Mahkamovich, EKOLOGIK ONG VA EKOLOGIK BOSHQARUV BIOXILMA-XILLIKNING BOSH OMILI SIFATIDA.....	623
Temirbekov Sayfiddin Farxodjon o'g'li, SUN'IY INTELLEKT YORDAMIDA TABIIY RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH VA ULARNING XAVFSIZLIGI.....	625
Toshtemirov Abduvalixon Abdivohid o'g'li. O'ZBEKISTONDA TABIAT VA ATROF MUHITGA BO'LGAN MUNOSABATNING TARIXIY ILDIZLARI (QADIMGI VA ILK O'RTA ASRLAR).....	628
Aliyeva K.B., Razzaqova O.B., Abulfayzov H.Sh. O'rta Osiyoning endem Elymus turlarini bioiqlimiy modellashtirish.....	633
Akbarova Kamola Ilhom qizi, MOLGUZAR BOTANIK-GEOGRAFIK RAYONIDA TARQALGAN SAPINDACEAE OILASIGA MANSUB ACER L. TURKUM TURLARI.....	642
Tursunbayeva Iroda Shukrullo qizi. QORAQOLPOG'ISTON EKOLOGIK MUHITIDA QUYONCHILIK SOHASINING XALQ XO'JALIGIDAGI AHAMIYATI.....	649
Tursunbayeva Iroda Shukrullo qizi. QORAQOLPOG'ISTON MINTAQASIDA ECHKICILIK SOHASI YASHIL IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISH.....	650
Ataxonova Sayyora Koraboyevna. BARQAROR RIVOJLAANISHNING XALQARO VA MILLIY MAQSADLARIGA ERISHISHNING AMALIYOTI VA ISTIQBOL YO'NALISHLARI.....	653
Gapparov Bexzod Nematillayevich. ZAMONAVIY EKOLOGIK MUAMMOLAR VA ULARNING INNOVATSION YECHIMLARI.....	657
Шилец А.Н., Дарибекова Н.С. ПРОБЛЕМЫ ЗАГРЯЗНЕНИЯ ВОЗДУХА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.....	659
Kadirova Maraljon Matyakubovna, Oltiyeva Sevara Usmonovna. EKOLOGIYA VA BIOLOGIK XILMA-XILLIKNI ASRASHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	661

innovatsion salohiyatga ega davlatga aylanishi uchun asosiy e'tiborni quyidagi asosiy elementlarga qaratish zarur: innovatsiyalarni rag'batlantirish, davlat tomonidan moliyaviy qo'llab-quvvatlashni ta'minlash va ichki innovatsion infratuzilmani shakllantirish.

Shunday qilib, mamlakatda innovatsion iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlash uchun kompleks strategiyadan foydalanish talab etiladi. Hukumat mamlakatdagi innovatsion jarayonlarni yangi xalqaro standartlarga erishish va jahon miqyosida yanada yuqori darajaga ko'tarish imkonini beradigan maqbul shart-sharoitlarni yaratishdek murakkab vazifani hal qilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. 2020 yil 24 iyuldagi O'zbekiston Respublikasining O'RQ-630-sonli "Innovatsion faoliyat to'g'risida"gi Qonuni. <https://lex.uz/docs/-4910391>.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 21 sentyabrdagi PF-5544-sonli "2019-2021 yillarda O'zbekiston respublikasini innovatsion rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmoni. <https://lex.uz/ru/docs/-3913188>.
3. Грачев А.В. Финансовая устойчивость предприятия. Критерии и методы оценки в рыночной экономике [Текст] / А.В. Грачев. М.: Дело и сервис, 2010. – 400 с.
4. Сухарев О.С. Инновации в экономике и промышленности / О.С. Сухарев, С.О. Сухарев. – М.: Высшая школа, 2010. – 320 с.
5. Такер Р.Б. Инновации как формула роста. Новое будущее ведущих компаний [Текст]: пер. с англ. / Роберт Б. Такер. - М.: Олимп-Бизнес, 2006.
6. Батирова Н. Ш. "Минтақа саноатини инновацион ривожлантириш бўйича хориж тажрибаси" Экономика и финансы (Узбекистан), №4(136), 2020, pp. 161-169.
7. Shoimardonkulovich, Yavmutov Dilshod, and Sharapova Nigina Kadirovna. "GREEN FACTOR OF ECONOMIC GROWTH IN UZBEKISTAN." *Gospodarka i Innovacje*. 23 (2022): 102-104.
8. Явмутов Д. Ш., Бурхонов Ж., Каримова К. ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТНИ ҚўЛЛАШДА ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ТАЖРИБАСИ ВА УНИ ЎЗБЕКИСТОНДА ЖОРИЙ ҚИЛИШ ИМКОНИЯТЛАРИ //" Экономика и туризм" международный научно-инновационной журнал. – 2023. – Т. 2. – №. 10.
9. Dilshod, Yavmutov, and Burkhonov Sardor. "O 'ZBEKISTONDA "YASHIL" IQTISODIYOTGA O 'TISHI: ISTIQBOL YO 'NALISHLAR VA USTUVOR VAZIFALAR." *Journal of new century innovations* 10.2 (2022): 159-168.
10. <https://www.globalinnovationindex.org/>
11. <https://mininnovation.uz/uz/news/3383?fbclid=IwAR3LBKlcHjzgXXFWL4DrxprEi8MuQ-gvW0Ijd4kqHJDDYyy6Ixl3yCVo4eY>

i.f.d., professor

Abdulloyev Asliddin Junaydulloyevich

BuxDU Iqtisodiyot kafedrası mudiri

BARQAROR RIVOJLANISH FAOLIYATINI TA'MINLASHDA SUG'URTA TIZIMIGA ILMIY YONDASHUVLAR VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Dunyoda aholini yildan-yilga ko'payishi hamda insoniyatning tabiiy muhitga ta'siri ortishi umumbashariy ekologik-iqtisodiy muammolarni yuzaga keltirmoqda. Antropogen omillar ta'sirida tabiiy-ekologik muammolarning mahalliy yoki mintaqaviy tusda emas, balki umumsayyoraviy darajada kengayib borishi bevosita iqlim o'zgarishlari bilan bog'liq turli tabiiy va texnogen vaziyatlar yildan-yilga avj olmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2022 yil 20 dekabrda Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga murojaatida - yer yuzida iqlimning keskin o'zgarishi, suv va boshqa tabiiy resurslar kamayishi bilan bog'liq muammolar katta xatarlarga aylanmoqda⁴⁸ deb ta'kidlaganlar.

Davlat rahbarining murojaatida keltirilgan fikrlar barchamizni yana bir bor ogoh bo'lishga chorlagan holda dunyo mamlakatlari, xususan mamlakatimizda ham iqlim o'zgarishlarining ta'siri sezilarli darajada ortib borayotganligi o'z aksini topmoqda. Darhaqiqat, global va mintaqaviy muammolar sifatida Orol dengizining qurib borishi va hududda yirik cho'llashish, sanoat korxonalarining atmosferaga ta'siri ortishi va kislotali yomg'irlarning hosil bo'lishi, suv resurslarining yildan-yilga taqchiligi ortishi, qishloq xo'jaligi yerlarida degradatsiya jarayonlarining kuchayishi, tabiiy va o'rmon resurslarining kamayib borishi, flora va fauna dunyosidagi ekologik xavflarning ortib borishi bevosita milliy ekotizim tanazzuliga sabab bo'ldi.

Global muammolarning avj olishi bugungi kunda dunyo hamjamiyatini tahlikaga solmoqda. Shu bois, Birlashgan Millatlar Tashkilotining 2015 yilda tashkilotga a'zo davlatlar tomonidan qabul qilingan BMT ning 2030 yilgacha "Barqaror rivojlanish maqsadlari" doirasida 17 ta Barqaror taraqqiyot maqsadlari va 169 ta umumiy maqsadlari (SDG) belgilandi⁴⁹.

"Barqaror rivojlanish maqsadlari" ga bag'ishlangan ushbu hujjatda bevosita ko'zda tutilgan asosiy masalalar qatorida insoniyat va sayyora uchun tinchlik va farovonlikni hozir hamda kelajak avlod uchun ustuvorligini ta'minlash, shuningdek, rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar o'rtasida global hamkorlik masalalarni amalga oshirish asnosida jahon mamlakatlarida kambag'allik va qashshoqlikka barham berish, insonlar sog'ligini saqlash hamda ta'lim sifatini oshirish, davlatlar o'rtasida tengsizlikni kamaytirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish bo'yicha strategiyalarni ishlab chiqish, global iqlim o'zgarishlariga qarshi kurashish, dunyo okeanlarini ifloslanishiga qarshi kurashish hamda tabiiy ekotizim va o'rmonlarni muhofaza qilish va boshqa masalalar o'z aksini topgan.

Jahonda salmoqli o'rniga ega bo'layotgan respublikamiz ham Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida belgilangan talablardan kelib chiqib, hamohang tarzda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022 yil 21 fevraldagi 83-sonli "2030 yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalarni amalga oshirishni jadallashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi qarorida bevosita mamlakatimiz makroiqtisodiy barqarorligini ta'minlash va milliy barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirishda koronavirus pandemiyasining ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarini bartaraf etish hamda milliy barqaror rivojlanish maqsadlarida nazarda tutilgan ko'rsatkichlarning sifatli bajarilishi, shuningdek, 2030 yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalarni belgilab oldi⁵⁰.

BMT ning 2030 yilgacha "Barqaror rivojlanish maqsadlari" doirasida qabul qilingan 15-maqsadi "...bevosita xalqaro miqyosda yer usti ekotizimlarini muhofaza qilish, ularni tiklash hamda barqaror foydalanishni rag'batlantirish, o'rmon resurslarini barqaror boshqarishni ta'minlash, umumiy darajada cho'llanishga qarshi kurashish hamda yer degradatsiyasini to'xtatish va qaytarish, shuningdek, biologik xilma-xillikning yo'qolishini oldini olishga qaratilgan maxsus maqsad va vazifalarni belgilab oldi"⁵¹.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 21-fevraldagi 83-sonli qarorining 13 va 15-maqsadlarida iqlim o'zgarishlari oqibatlariga qarshi kurashish, ekotizimni himoyalash va tiklash, o'rmondan oqilona foydalanish, cho'llanishga qarshi

⁴⁸ <https://www.xabar.uz/jamiyat/shavkat-mirziyoyevning-oliy-majlis-va-ozbekiston-xalqi>.

⁴⁹ <https://sdgs.un.org/2030> agenda. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development.

⁵⁰ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "2030 yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalarni amalga oshirishni jadallashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi qarori, 21.02.2022 yildagi 83-son. <https://lex.uz/docs/5870397>

⁵¹ <https://sdgs.un.org/goals/goal15>. Department of Economic and Social Affairs, Sustainable Development.

kurashish, yerlarning yemirilishini to'xtatish va ortga qaytarish, bioxilma-xillikning yo'qolib ketish jarayonini to'xtatish kabi masalalar o'z aksini topgan.

Barqaror rivojlanish maqsadlaridan kelib chiqqan holda global darajada dunyo aholisining buguni va kelajakdagi farovonligini ta'minlashda olib borilayotgan islohotlar ko'lamida mavjud ekotizimni muhofaza qilish, agrar islohotlarni samarali amalga oshirish, yer va suv resurslaridan oqilona foydalanish hamda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlarni davom ettirish maqsadga muvofiq. Darhaqiqat, global darajada tus olayotgan turli ekologik-iqtisodiy inqirozlar ma'lum darajada aholining iqtisodiy holatiga va xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning moliyaviy faoliyatiga salbiy ta'sir etadi. Shu bois, moliyaviy yo'qotishlarni bartaraf etishda sug'urta faoliyatining o'rni va ahamiyat beqiyosdir.

Mamlakatimiz o'z istiqboliga erishgan davrdan boshlab, o'zining tadrijiy rivojlanish jarayonlarini iqtisodiyotning turli tarmoq va sohalari rivojida bevosita huquqiy islohotlarning samarali amalga oshirilishi yurtimiz farovonligi va taraqqiyotiga xizmat qilmoqda. Barqaror taraqqiyotni ko'zlagan davlatning kelajagi iqtisodiyotning tarmoq va sohalari rivojiga bevosita bog'liq. Shu jihatdan, iqtisodiyot sektorida mavjud bo'lgan moliyaviy institutlar (bank, moliya, soliq, valyuta, fond va tovar birjalari faoliyati) kabi sug'urta faoliyatini ham barqaror darajada rivojlantirish zamon talabiga aylandi.

Sug'urta faoliyati jamiyat farovonligini ta'minlashda, oziq-ovqat xavfsizligini oldini olishda, agrar sohani turli xavf-xatarlardan moliyaviy jihatdan muhofaza qilishda, aholining turli mulklarining himoya kafolatini ta'minlashda, insonlarning hayoti hamda salomatligini ijtimoiy va moddiy jihatdan himoya qilishda ishtirok etadigan muhim strategik sohalardan biridir.

Har bir davlatning iqtisodiy jihatdan barqaror rivojlanishi tarmoq va sohalarda olib borilayotgan huquqiy islohotlarning samarasiga bog'liq. Respublikamizda sug'urta faoliyatining huquqiy asoslariga ilk poydevor 1993-yil 6 mayda "Sug'urta to'g'risida"gi qonunning qabul qilinishidir, shuningdek, 2002-yil 5 aprelda "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi qonuni hamda amaldagi 2021-yil 23- noyabrdagi O'RQ-730-sonli 72-moddani o'z ichiga olgan yangi tahrirdagi "Sug'urta faoliyati to'g'risida" gi qonunlarda o'z aksini topgan⁵².

Darhaqiqat, sug'urta faoliyati bevosita jamiyat aholisining mulkiy hamda nomulkiy manfaatlarini himoyalaydigan, iqtisodiy xavfsizlik va moddiy barqarorlikni ta'minlovchi samarali moliyaviy instrument sifatida rivojlanib, takomillashib kelmoqda.

Sug'urta faoliyatiga tegishli manbaalar va ilmiy adabiyotlarni nazariy jihatdan tadqiq qilish, sug'urta faoliyatining rivojlanish bosqichlari, sug'urtaning iqtisodiyotdagi o'rni va vazifalari, tabiiy va texnogen hodisalar davrida sug'urtaning nechog'li ahamiyatini ilmiy jihatdan ko'rib chiqish maqsadga muvofiq.

Sug'urta munosabatlariga tarixiy jihatdan to'xtaladigan bo'lsak, u ming yillar oldin vujudga kelib, miloddan avval 1700 yilda Qadimgi Bobil podsholigining qonunlariga binoan, kredit mablag'larini ya'ni, qarzga olingan mablag'larni sug'urta qilish tadbirlari Bobil hukmroni Hammurapi kodeksiga asosan yaratilgan. Dastlabki sug'urta doirasidagi shartnomalar 7-8 asr muqaddam Vizantiyada tuzilgan⁵³.

Sug'urta faoliyati chet el olimlarining ham tadqiqotlarida o'z aksini topgan. Xususan, sug'urta faoliyati borasida o'zining nazariy qarashlarini ilgari surgan F.Berdou sug'urta faoliyati bu o'tgan XVI asrning oxirida Buyuk Britaniyada dastlab amalga oshirilganligini ta'kidlab, quyidagi fikrni bildirgan holda sug'urta faoliyati 1666 yilda Londonda ro'y bergan Buyuk London yong'ini hamda Britaniyaning xalqaro dengiz savdosidagi ahamiyati yuqori bo'lganligi sababi bilan izohlaydi⁵⁴. Darhaqiqat, sug'urta faoliyatining asosiy maqsadi, ko'rilgan va ko'rilish xavfi bo'lgan moliyaviy zararlardan himoya qilish hamda moliyaviy tanglikni oldini olishga qaratiladi.

⁵² O'zbekiston Respublikasining 2021 yil 23 noyabrdagi O'RQ-730-sonli "Sug'urta faoliyati to'g'risida" gi Qonuni. <https://lex.uz/docs/5739117>

⁵³ The World Book Encyclopedia. Volume-10., USA, 1995., 524 p.

⁵⁴ Felipe Berdou. Target Insurance, Jan 15, 2004. Patent Application Publication. US 2004/0010426 A1. <https://www.freepatentonline.com/20040010426.pdf>.

J.François Outreville o'zining ilmiy tadqiqotlarini sug'urta faoliyatiga bag'ishlagan holda sug'urta - bu turli yo'qotishlar xavfidan himoyalanişning keng tarqalgan vositasi bo'lib insonning xohish-istaklariga javob berish maqsadida yaratilgan. Sug'urta shaxslarning turli xavf risklaridan sodir bo'lish ehtimolini bashorat qilgan holda moliyaviy yo'qotishlardan himoya qilish vositasi sifatida xizmat qiladi deb hisoblaydi⁵⁵. Tadqiqotchining sug'urta tushunchasiga bo'lgan nazariy yondashuvlariga qo'shilgan holda sug'urta faoliyati bevosita yuridik va jismoniy shaxslarning turli baxtsiz va kutilmagan stixiyali yoki texnogen hodisalar natijasida yuzaga keladigan talofatlarni moliyaviy jihatdan qoplab berishning samarali vositalaridan biri hisoblanadi.

Sug'urta faoliyati rivojiga o'zining salmoqli hissasini qo'shgan olim A.Manes o'z davrida sohaning nazariy va uslubiy asoslarini ilmiy tadqiqotlarida yoritib o'tgan. U o'z ishlarida umumiy va tarmoqlar sug'urtasini o'rgan holda sug'urta bu – kutilmagan tarzda ayrim holatlarning ro'y berishi turli zararlarni yuzaga kelishi natijasida moddiy ahvolni yaxshilash uchun oldindan ma'lum bo'lgan pul mablag'lari zarur bo'lishi hamda ushbu mablag'larga bo'lgan zaruriyat to'liq yoki qisman sug'urta orqali qoplanishi nazarda tutilgan⁵⁶.

Olimning fikriga qo'shimcha ravishda aytish mumkinki, sug'urta hodisasi kutilmaganda va tasodifan yuzaga kelishi va har qanday holatda sug'urtalangan va sug'urtalanmagan shaxslarga birdek moliyaviy zarar keltirishi ayni haqiqat. Shu bois, sug'urta mukofotlarini o'z vaqtida to'lanishi sug'urta kafolatini ta'minlab beradi.

Robert Hartwig ham sug'urta faoliyati borasidagi tadqiqotlarida sug'urta sanoati – jismoniy yoki yuridik shaxslar tomonidan o'z sug'urtalovchilari hisobiga moliyaviy aktivlarini o'tkazish orqali sug'urta kompaniyasi tomonidan turli xavf-xatarlardan himoya qilinishi ta'minlanadi. Sug'urta sektorini asosan uchta toifaga bo'lgan holda: mulk, hayot va sog'liq sug'urtasi mavjudligi haqida to'xtalib o'tgan⁵⁷.

MDH olimlaridan Yu.T.Axvlediani bevosita sug'urta tizimining mamlakatda samarali faoliyat yuritishi, ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarni muvaffaqiyatli rivojlantirishning strategik omillaridan biri bo'lib, ijtimoiy, nafaqa ta'minoti bilan bog'liq muammolarni hal qilishga imkon berishii, fuqarolarning turmush farovonligini oshirishga yordam berishi, shuningdek, davlatning investitsion salohiyatini oshirishga xizmat qilishi haqida fikr yuritgan. Sug'urta - nafaqat budjetni sug'urta hodisalari yuz berganda zararni qoplash xarajatlaridan ozod qiladi, balki, bozor iqtisodiyoti sharoitida uzoq muddatli investitsiyalarning eng barqaror manbalaridan biri hisoblanadi⁵⁸. Darhaqiqat, Rossiyalik olimning fikrlariga qo'shilgan holda ta'kidlash lozimki, sug'urta tizimi bevosita har bir mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy muammolarini hal qilishda o'ziga xos shakllantirilgan sug'urta fondi mablag'lari hisobiga turli ko'rilgan moliyaviy zararlarni qoplashda, shuningdek, ichki investitsiyaga yo'naltirishga ham o'ziga xos ahamiyatga ega.

N.B.Grishchenko tomonidan turli xavf-xatarlarni bartaraf etishni sug'urta tizimi orqali amalga oshirish, ya'ni "sug'urta tizimi orqali makro, mezo va mikro darajada turli tavakkalchiliklarning moliyaviy oqibatlarini va javobgarligi bevosita sug'urta kompaniyalariga topshirilishidan" iboratligini ta'kidlaydi⁵⁹. Bizning fikrimizcha, turli sug'urta faoliyatiga oid iqtisodiy adabiyotlarda sug'urtaning xavf-xatarni bartaraf etish vazifasi asosan bir xil va bu sohada yagona yondashuv mavjudligini ta'kidlaymiz.

⁵⁵ J. François Outreville. Introduction to Insurance and Reinsurance Coverage. Burgundy School of Business, Dijon, France. Chapter · January 2002. <https://www.researchgate.net/publication/281783245>

⁵⁶ Манэс А. Основы страхового дела /сокр. пер. с нем. - Репринтное издание. - М.: Издательский центр "Анкил", 1992. с.108

⁵⁷ Robert Hartwig, Ph.D., PCU. Insurance Handbook. A guide to insurance: what it does and how it works. ©2010 Insurance Information Institute. 205-p. www.iii.org/insurancehandbook

⁵⁸ Ю.Т.Ахвледiani. Рынок страховых услуг: современные тенденции и перспективы развития: монография / Ю.Т. Ахвледiani. - Москва: РУСАЙНС, 2017. с. 4-5.

⁵⁹ Н.Б.Грищенко. Основы страховой деятельности: учеб. пособие. М., 2004. С. 15.

Hozirda dunyo miqyosida turli iqlim o'zgarishlari bilan bog'liq xavflar va tabiiy ofatlarning chegarasiz darajada ortib borishi har qanday mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy hayot tarziga ta'sir qilmoqda. Bu borada MDH olimlaridan Ye.A.Tokareva ham bevosita o'z tadqiqotlarida tabiiy ofatlar xavfini moliyaviy yumshatish borasida sug'urtalash davlatning asosiy tayanadigan omillaridan biri sifatida izohlagan. Sug'urta bozorida xususiy sug'urta xizmatlarini rivojlantirish va sug'urta bozorini davlat tomonidan tartibga solish, tabiiy ofatlar xavfini to'g'ridan-to'g'ri davlat tuzilmalari tomonidan sug'urtalash masalalariga to'xtalib o'tgan. Mamlakatda sug'urtalash shakllarini tanlash uning tabiiy xususiyatlariga bog'liq holda tabiiy ofatlar va ulardan himoyalaniş usullari, qadriyatlar, tarixiy, ijtimoiy-iqtisodiy va rivojlanishning boshqa jihatlari haqidagi o'z g'oyalarini ilgari surgan⁶⁰.

O'zbekistonda sug'urta faoliyatini ilmiy-amaliy jihatdan rivojlanishida hissa qo'shgan iqtisodchi olim X.Shennaev tomonidan "Sug'urta" tushunchasiga quyidagicha ta'rif berishni maqsadga muvofiq, deb hisoblab: sug'urta - oldindan ko'rib bo'lmaydigan voqea-hodisalar sodir bo'lishi natijasida yuridik va jismoniy shaxslarga yetkazilgan zararlarni ular tomonidan to'langan sug'urta mukofotlaridan shakllantirilgan pul jamg'armasi hisobidan qoplash bilan bog'liq munosabatlarga sug'urta deyiladi⁶¹. Darhaqiqat, sug'urta tushunchasiga berilgan ta'rif o'ziga xos ma'noli tarzda ifoda etilgan bo'lib, sug'urta mukofotlarini to'lagan yuridik va jismoniy shaxslargina sug'urta qoplamalarini olish imkoniyatiga ega bo'ladi, sug'urtalanmagan shaxslarga moliyaviy ko'mak sifatida sug'urta naf keltirmaydi.

Mamlakatimizda ham sug'urta faoliyatini ustuvor darajada rivojlantirish borasida iqtisodchi olimlardan X.M.Shennaev, I.K.Ochilov, S.Ye.Shirinov, I.G'.Kenjaevlar tomonidan "sug'urta faoliyati jismoniy va yuridik shaxslar manfaatlarini himoya qilish, ularning risklar yuz berishi oqibatida ko'rishi mumkin bo'lgan zararlarni qoplashning zaruriy vositasi sifatida paydo bo'ldi hamda rivojlandi" deb o'z fikrlarini ta'kidlashgan⁶². Yuqoridagi fikrlarni inobatga olgan holda sug'urta faoliyati bevosita xo'jalik yurituvchi sub'ektlar tomonidan shakllantiriladigan pul fondlari hisobidan ma'lum darajada sug'urta hodisalari natijasida yetkazilgan zararni qoplash maqsadida moliyaviy instrument sifatida qo'llab-quvvatlaydi.

Respublikamizda sug'urta faoliyatining nazariy-uslubiy jihatdan rivojlanishi borasida o'ziga xos yondashuvi bilan tadqiqotlar olib borgan iqtisodchi olim Q.M.Qo'ldoshev tomonidan ham sug'urta faoliyati rivoji ilmiy jihatdan batafsil yoritilgan⁶³. Uning fikricha sug'urta iqtisodiy munosabatlarning muhim elementi sanaladi hamda sug'urta faoliyati quyidagi funksiyalarni bajarishi, ya'ni, xavf-xatar, zahiralar tashkil etish, qayta taqsimlash, jamg'arish, nazorat va investitsiya qilish masalalari o'z aksini topgan.

Sug'urta faoliyatini o'rganish va uni tadqiq etish bugungi kunda ko'plab iqtisodchi olimlarni ham qiziqtirib kelmoqda, xususan, G.J.Jumaeva, R.X.Djalilov, R.I.Rashidovlar tomonidan ham sug'urta tushunchasiga to'xtalib o'tib, ya'ni sug'urta – bu ko'rilishi mumkin bo'lgan zararlarni qoplashga mo'ljallangan maqsadli sug'urta fondlarini uning qatnashchilari o'rtasida badallar hisobidan shakllantirish bilan bog'liq bo'lgan qayta taqsimlash munosabatlari yig'indisi⁶⁴. O'z fikrlarini bayon etgan iqtisodchi olimlar bevosita sug'urta – ma'lum fondlar orqali sug'urta ishtirokchilari o'rtasida turli zararlarni qoplashga yo'naltirilishi haqida to'xtalib o'tishgan. Biroq, bugungi kunda xavflar darajasining ortib borishi sug'urtaga bo'lgan ehtiyojni yanada oshiradi.

Sug'urta bozorining faoliyat sohalari bo'yicha ko'radigan bo'lsak, asosan ikkiga bo'linadi: mulkiy va shaxsiy sug'urta (1.1-rasmga qarang). Mulkiy sug'urta o'z ichiga mulkiy javobgarlik

⁶⁰ E.A.Токарева. Мировой опыт страхования рисков природных катастроф. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. Москва – 2016. Специальность 08.00.14 – Мировая экономика. с.11.

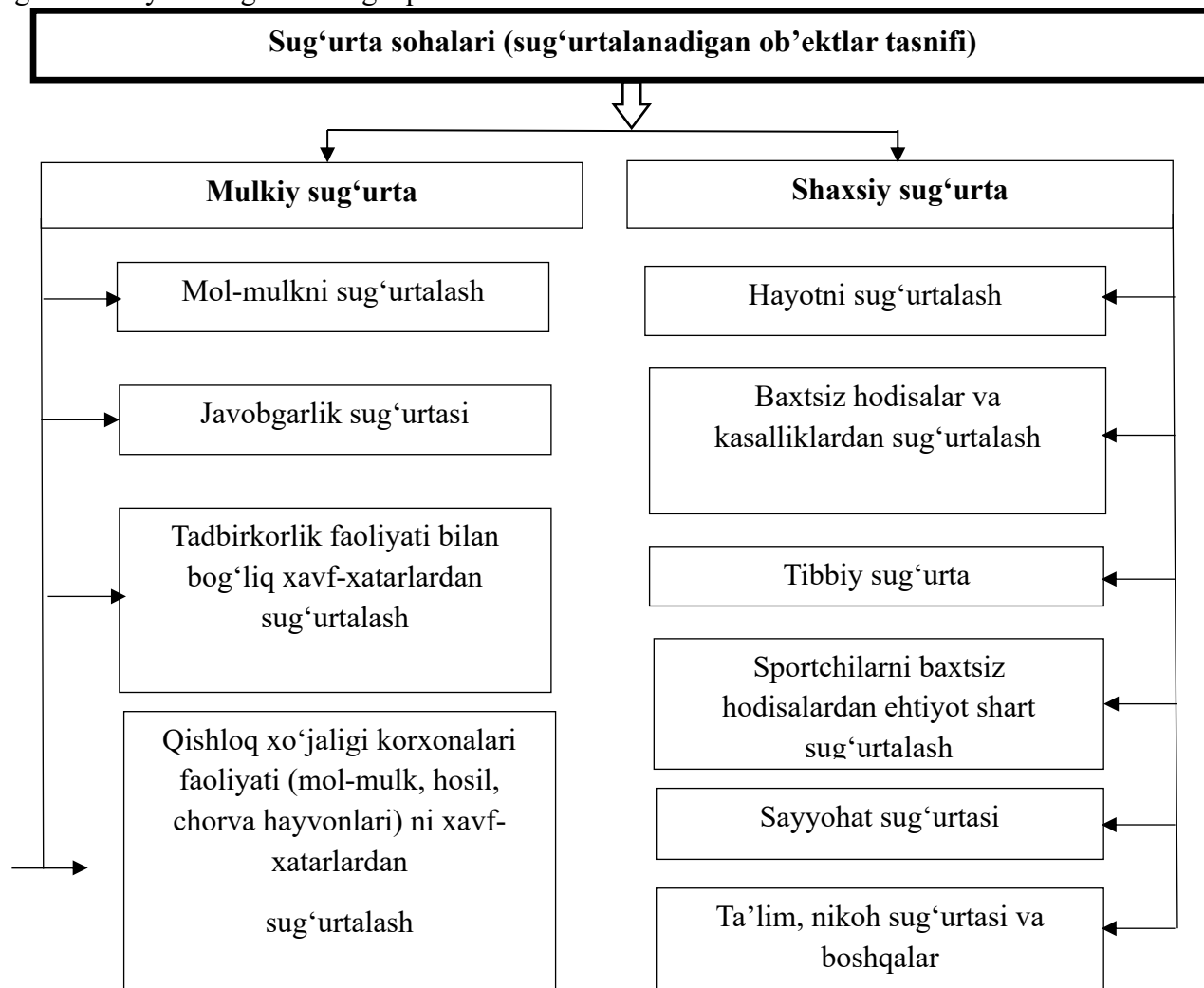
⁶¹ X.Shennaev. O'zbekiston Respublikasida sug'urta faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari. Monografiya. "Iqtisod-moliya" nashriyoti. Toshkent-2021.: 26-b.

⁶² X.M.Shennaev, I.K.Ochilov, S.E.Shirinov, I.G'.Kenjaev. Sug'urta ishi. O'quv qo'llanma. "Tafakkur bo'stoni" nashriyoti. Toshkent-2014.: 11-6.

⁶³ Q.M.Qo'ldoshev. Sug'urta texnologiyalari. Darslik. – T.: "Iqtisodiyot", 2021. 11-b.

⁶⁴ G.J.Jumaeva, R.X.Djalilov, R.I.Rashidov. Sug'urta nazariyasi va amaliyoti. "Vneshinvestrom" nashriyoti – T.:2019. 19-b.

va turli tadbirkorlik faoliyati bilan bog'liq zararlarni qoplash hamda qishloq xo'jaligi sohasiga tegishli faoliyatni sug'urtalashga qaratiladi.

1.1-rasm. Sug'urta faoliyati sohalari bo'yicha sug'urta xizmatlarining tasniflanishi⁶⁵

Shaxsiy sug'urtaning o'ziga xos turlari shakllanib, asosan: hayotni sug'urtalash, baxtsiz hodisalaridan sug'urtalash, turli kasalliklardan sug'urtalash va tibbiy sug'urta hamda boshqa sug'urta xizmatlariga bo'lgan ehtiyoj o'sib bormoqda.

Sug'urta faoliyatining rivojiga nazariy jihatdan hissa qo'shgan olimlardan X.I.Boev ham sug'urta faoliyatining nazariy ahamiyatiga to'xtalib quyidagicha mualliflik yondashuvini amalga oshirgan bo'lib, sug'urta – bu yuridik yoki jismoniy shaxsning tabiiy yoki ijtimoiy hodisalar oqibatidagi ko'rgan zararini qoplash demakdir. Ko'rilgan zararlar sug'urtachining ixtiyorida bo'lgan sug'urta fondi hisobidan qoplanadi⁶⁶.

Darhaqiqat, ta'kidlab o'tish joizki, sug'urta faoliyati natijasida ko'rilgan turli zararlar sug'urta fondi hisobidan qoplanadi, biroq, hamma zararlar ham hisobga olinmaydi, faqat sug'urta shartnomasida ko'rsatilgan bo'lishi talab etiladi. Ushbu fikrlarni to'ldirgan holda bevosita sug'urta tushunchasini quyidagicha ta'riflaymiz: “Sug'urta - sodir bo'lgan va favqulodda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan tabiiy zararlar hamda ularning kuchini qirqishga qaratilgan amaliy tadbirlar va zarar natijasida hosil bo'lgan kamomadni o'rnini qoplash yuzasidan sug'urtalovchi va sug'urtalanuvchilar o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlardir”. Bevosita, ushbu ta'rifdan kelib chiqib aytish joizki, tabiiy ofatlar kutilmagan holatda favqulodda sodir bo'lishi

⁶⁵ Ilmiy adabiyotlarni tadqiq qilish asosida muallif tomonidan tuzilgan.

⁶⁶ Boev X.I. Sug'urtalash. O'quv qo'llanma.-T.: O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti., 2005.18-b.

natijasida moliyaviy zararning yuzaga kelishi tabiiy hol, bunda esa sug'urta munosabatlarining to'g'ri yo'lga qo'yilganligi shaxs yoki ob'ektni vaziyatdan chiqish imkonini beradi.

Sug'urta faoliyati rivojiga hissa qo'shgan iqtisodchilardan G.Xalikulova ham O'zbekistonda sug'urta tizimi va uni amal qilish mexanizmining nazariy asoslari, hozirgi sug'urta tizimi holati va rivojlanishining asosiy muammolari hamda sug'urta tizimini takomillashtirish yo'nalishlari bo'yicha o'z tadqiqot ishlarini amalga oshirgan⁶⁷. Shuningdek, tadqiqotchi tomonidan sug'urta faoliyatida xolis xizmat ko'rsatish va sug'urta bozorida kompaniyalarni saqlab qolish va raqobatbardoshligi masalalari batafsil yoritib o'tilmagan.

M.S.Xamroev ham bevosita o'z tadqiqotlarida sug'urta xizmatlari bozorida innovatsion faoliyatni rivojlantirish masalalariga to'xtalib quyidagi fikrlarni ta'kidlab o'tgan, ya'ni, O'zbekiston sug'urta bozorida eng ko'p talab qilinadigan innovatsion sug'urta xizmatlarini sotishning yangi kanallarini rivojlantirishga qaratilgan innovatsiya hisoblanadi. Bunday istiqbolli usullardan biri bu internetdan foydalangan holda sotuvni tashkil etishdir⁶⁸.

Sug'urta bozorida yangi sug'urta mahsuloti hisoblangan hayot sug'urtasini rivojlantirish borasida tadqiqot olib borgan D.A.Baratova ham bevosita sug'urtaning jamg'arib boriluvchi turi sug'urtalanuvchining uzoq muddatga mo'ljallangan maqsadlariga yo'naltirilishi, riskli hayot sug'urtasi esa sug'urtalanuvchi hayotida yuz berish ehtimoli bo'lgan baxtsiz hodisadan ko'riladigan zararni qoplashni ko'zda tutgan holda qisqa muddatda tuziladi. Jismoniy shaxslarning jamg'arib boriladigan hayot sug'urtasida sug'urta himoyasini amalga oshirishning moliyaviy mexanizmi hisobidan ushbu sug'urta xizmatlaridan foydalanuvchi fuqarolarning to'plagan mablag'lari jamg'arma uchun transformatsiya qilinadi⁶⁹. Shuningdek, bugungi kunda sug'urta bozorida hayot sug'urtasi faoliyatiga bo'lgan talab ortib bormoqda.

Mamlakatimiz sug'urta bozori rivojiga to'xtaladigan bo'lsak, sug'urta bozorini rivojlantirish hamda sug'urta faoliyatiga bo'lgan e'tibor Davlatimiz rahbari tomonidan ham sohani qo'llab-quvvatlash, aholining sug'urtaga bo'lgan qiziqishini oshirish, sug'urtalanuvchilar qamrovini oshirish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Sug'urta bozorida aksiyadorlik jamiyati sifatida faoliyat yuritayotgan sug'urta kompaniyalari bilan birga xususiy sug'urta kompaniyalari hamda qo'shma sug'urta kompaniyalarining tashkil etilishi sohada raqobat muhitini shakllanishiga olib keldi.

Sug'urta faoliyati borasida iqtisodchi olimlarining yuqorida ta'kidlab o'tilgan barcha ta'riflarda o'ziga xos yutuqlar bilan birga ayrim kamchiliklardan holi emas. Fikrimizcha, sug'urta - iqtisodiy kategoriya bo'lib, turli stixiyali (tabiiy hodisalar), texnogen (yekologik tusdagi halokatlar) va kutilmagan turli-tuman tabiiy ofatlar ro'y berishi natijasida huquqiy va jismoniy shaxslarning mol-mulki va sog'ligiga zarar yetkazilganda, bu zararlarni qoplashga mo'ljallangan maxsus maqsadli pul fondlarini shakllantirish va undan foydalanish orqali ko'rilgan moliyaviy zararlarni qoplashga yo'naltirishdir.

Sug'urta faoliyatini rivojlanishi mamlakatning iqtisodiy o'sishiga, yalpi ichki mahsulotda sug'urtaning ulushini hamda aholi jon boshiga sug'urta mukofotlari hajmini oshirishga bo'lgan talabni shakllantirish lozim. Ushbu talablardan kelib chiqib, sug'urta bozorida sug'urta xizmatlariga bo'lgan talab va taklifni o'rganish va sohada raqobat muhitini takomillashtirish, yangi sug'urta mahsulotlarini ishlab chiqish va uning harakatini baholash asnosida sug'urta kompaniyalarining raqobat maydonida yanada ko'proq harakat qilishlariga talabni oshirish maqsadga muvofiq.

Keskin raqobat muhiti sharoitida barcha tarmoq va sohalar kabi moliyaviy institutlardan biri bo'lgan sug'urta tashkilotlari o'rtasida ham raqobatning shakllanishi, shuningdek, sug'urta bozori konyukturasiga moslashishni talab qiladi. Shu bois, sug'urta kompaniyalarining

⁶⁷ Xalikulova G.T. Sug'urta tizimi va uni amal qilish mexanizmini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha f.d. (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – T.: - 2019. 62-b.

⁶⁸ Xamroev M.S. Sug'urta xizmatlari bozorining innovatsion faoliyatini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha f.d. (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – T.: 2021. 13-b.

⁶⁹ Baratova D.A. O'zbekistonda jamg'arib boriladigan hayot sug'urtasini rivojlantirish yo'llari. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha f.d. (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. - T.: 2020. 12-b.

raqobatbardoshligini oshirishda ular tomonidan ko'rsatiladigan sug'urta xizmatlari ko'lamini kengaytirish, yangi sug'urta mahsulotlarini ishlab chiqish, sug'urta tariflarini kamaytirish hamda sug'urtaviy bonuslarni joriy qilish, sug'urta faoliyatida raqamli texnologiyalarni keng joriy qilish asosida masofaviy sug'urta xizmatlarini takomillashtirish lozim.

Sug'urta faoliyatini o'rganish borasida olib borilgan tadqiqotlar natijasida aytish mumkinki, yuqorida keltirilgan olimlarimizning fikr va mulohazalarini imkon qadar tadqiq etgan holda shiddatli raqobat muhiti sharoitida vujudga kelayotgan turli tarkibiy o'zgarishlar va keng ko'lamli islohotlar jarayonida respublikamizda sug'urta faoliyatini barqaror rivojlantirish, Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida belgilangan maqsadlarni inobatga olgan holda yanada takomillashtirib borish davr talabiga aylandi.

Shuningdek, sug'urta faoliyatini keng tadqiq etish, sug'urtaning nazariy va uslubiy asoslarini yanada takomillashtirish, bu borada ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish va mamlakatimiz sug'urta amaliyotiga joriy etish orqali sug'urta faoliyati barqarorligini ta'minlashga erishish muhim ahamiyatga ega.

**Проректор по учебной части
Самаркандского института экономики и сервиса,
д.ф.э.н., профессор
Асланова Дильбар Хасановна
Старший преподаватель кафедры «Экономика»
Бухарского государственного университета
д.ф.э.н. (PhD)
А.Б.Усманова**

УЗБЕКИСТАН И ЕГО РОЛЬ В ОРГАНИЗАЦИИ ТЮРКСКИХ ГОСУДАРСТВ (ОТГ)

Аннотация: В данной статье раскрывается цель и суть создания Организации Тюркских Государств (ОТГ), указываются её задачи во внешнеэкономической деятельности стран-участниц, в частности Республики Узбекистан, как полноправного и ключевого участника и партнёра. Рассматриваются результаты экономических показателей Узбекистана от вступления в данный союз.

Ключевые слова: Организации Тюркских Государств, ОТГ, Узбекистан, Нахичеванское соглашение, Видение тюркского мира 2040.

Abstract: This article reveals the purpose and essence of the creation of the Organization of Turkic States (OTG), specifies its tasks in the foreign economic activity of the participating countries, in particular the Republic of Uzbekistan, as a full and key participant and partner. The results of economic indicators of Uzbekistan from joining this union are considered.

Keywords: Organization of Turkic States, OTG, Uzbekistan, Nakhchivan Agreement, Vision of the Turkic World 2040.

Тюркский совет, который был создан 3 октября 2009 года в Нахичевани, является международной межправительственной организацией, основой деятельности которой являются укрепление дружбы и добрососедства между тюркоязычными странами, сохранение мира, безопасности и взаимного доверия в регионе и мире.

На данный момент в Совет входят Узбекистан, Азербайджан, Казахстан, Кыргызстан и Турция.

Положения преамбулы Нахичеванского соглашения, подписанного в 2009 году, подтверждают стремление государств-членов Организации Тюркских Государств следовать целям и принципам Устава ООН и закрепляют основную цель ОТГ,